«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ Երեխաների խաղերը որպես մանկավարժական երևույթ

ԱՌԱՐԿԱ Մաթեմատիկա

ՀԵՂԻՆԱԿ Միշա Դերենիկի Մխիթարյան

ՄԱՐԶ Արագածոտն

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ Գեղաձորի Արտակ Օհանյանի անվան միջնակարգ դպրոց

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն……..…….3-5

Գլուխ 1. Խաղերի դերն ու նշանակությունը երեխաներ ուսուցման և դաստիարակության գործում

1.1.Խաղային տեխնոլոգիաների կիրառումը ժամանակակից դպրոցում……...6 -17

Եզրակացություն …….....19

Օգտագործված գրականության ցանկ……..…..20

Ներածություն

Թեմայի արդիականություն: Սնունդը, խաղը և սիրով լի ու անվտանգ միջավայրը զարգացնում են երեխայի ուղեղի աշխատանքը՝ ամուր հիմք ստեղծելով ողջ կյանքի համար: Խաղը երեխայի իրավունքն է:* Բազմակի հետազոտություններից պարզ է դարձել, որ դասապրոցեսում խաղը որպես ուսուցման կազմակերպման ձև ակտիվացնում է երեխաներին: Խաղի միջոցով կարելի է լուծել ուսումնական բոլոր խնդիրները՝ հատկապես տարրական դպրոցում: Հարկավոր է ոչ թե դասը բաժանել ուսումնական աշխատանքի ու խաղի, այլ պարզապես խաղը տարրալուծել ուսումնական գործընթացի մեջ և ուսումնական նպատակներն իրականացնել խաղի օգնությամբ ու խաղի միջոցով: ՈՒսուցման ընթացքում խաղի կիրառումը զարգացնում է երեխաների ուշադրությունը, օգնում է ուսուցչին ակտիվացնել անհամարձակ երեխային, որովհետև խաղալիս երեխան իրեն ազատ է զգում: Երեխային հնարավորություն է տրվում ազատ արտահայտելու իր մտքերն ու կարծիքները: Խաղային իրավիճակներում երեխան դառնում է առավել գործուն և ուշադիր: Խաղերը հաճախ տեղեկատվական բնույթ են կրում: Խաղի ընթացքում երեխան կարողանում է ազատ մտածել տվյալ հարցի շուրջ: Քննարկման փուլում նա լսում է ուրիշների կարծիքները և նույն հարցի վերաբերյալ տարբեր մեկնաբանություններ: Ինքն էլ հնարավորություն ունի համագործակցելու ընկերների հետ և սեփական որոշում կայացնելու: Արդյունքում երեխան ինքնավստահություն է ձեռք բերում և զարգացնում զննողականությունը: Ուսուցման պրակտիկայում, հատկապես վերջին տասնամյակներին, լայնորեն կիրառվում են այնպիսի տեխնոլոգիաներ, որոնց հիմքում ընկած է խաղային մոդելավորումը: Այս տեխնոլոգիաներն առանձնանում են իրենց բազմազանությամբ և արդյունավետությամբ, և մեծ պահանջարկ են վայելում մեր ժամանակներում:

Խաղը դասապրոցեսում զարգացման և դաստիարակության արդյունավետ միջոց է և նրա հետագա զարգացման հիմնական գրավականը: Միավորելով խաղային գործունեության սուբյեկտիվ արժեքը և զարգացնող օբյեկտիվ նշանակությունը, կարելի է եզրակացնել, որ խաղը երեխաների կյանքի և գործունեության կազմակերպման ամենահարմար ձևն է:

---

https://www.unicef.org/armenia/

Խաղային գործունեության հիմնական **նպատակն** է.

1. Խաղային գործունեության ընթացքում բավարարել երեխայի հիմնական պահանջմունքները՝ ակտիվության և ինքնուրույնության, հաղորդակցման և մեծահասակների կյանքին անմիջականորեն հաղորդակից լինելու, արտաքին աշխարհը ճանաչելու և այն արտացոլելու: Ինչպես նշում էր Կ. Դ. Ուշինսկին, երեխան խաղի ընթացքում փորձարկում է իր ապագա կյանքը և «փորձում սեփական ուժերը»:

2. Խաղային գործունեության ընթացքում բնականոն ճանապարհով զարգանում են երեխայի հոգեկան գործընթացները, ձևավորվում են նորագոյացություններ, որոնք նախապատրաստում և ապահովում են երեխայի հոգեկանի զարգացման հաջորդ փուլը: Հետաքրքիր են երեխաների երևակայության զարգացման յուրահատկությունները, որոնք լավագույնս դրսևորվում են խաղի ընթացքում: Որևէ այլ գործունեության ընթացքում երեխան չի գործում «երևակայան իրադրության» պայմաններում և չի օգտագործում փոխարինող առարկաներ:

3. Խաղային գործունեությունը նպաստում է գործունեության նոր ձևերի՝ աշխատանքի և ուսումնական գործունեության, առանձնացմանը: Երեխայի խաղն իր զարգացման ընթացքում ձեռք է բերում աշխատանքային և ուսումնական գործունեությանը բնորոշ կառուցվածքային տարրեր՝ որոնք, ձևավորվելով խաղային գործունեության ընթացքում, տեղափոխվում են գործունեության այլ ձևեր:

4. Խաղային գործունեությունը բնական գործունեություն է, ուր չկա ճնշում և հարկադրանք, առկա է երեխաների համար բնական միջավայր: Խաղի ընթացքում երեխաներն ազատ են և ինքնություն, ունեն հավասար իրավունքներ և ինքնադրսևորման լայն հնարավորություններ: Խաղն ապահովում է հուզականությամբ հագեցած հաճելի մթնոլորտ և համագործակցելու լավագույն պայմաններ:

5. Խաղը ստեղծագործական գործունեություն է, քանի որ այն նպաստում է յուրաքանչյուր խաղացող երեխայի անհատական առանձնահատկությունների բացահայտմանը և կրեատիվ (ստեղծագործական) ընդունակությունների զարգացմանը: Խաղի ընթացքում են լավագույնս դրսևորվում, հետևաբար և ախտորոշվում երեխայի ժառանգական նախադրյալները, հակումներն ու հետաքրքրությունները: Խաղի ընթացքում երեխան փորձում է ինքնահաստատվել և բնականաբար ջանում է առավելագույնս դրսևորել իր հակումներն ու կարողությունները: Խաղը նաև երեխայի ընդունակությունների և կարողությունների ախտորոշման արդյունավետ միջոց է:

6. Խաղը աշխարճանաչման և աշխարհի արտացոլման եղանակ է, իմացական գործունեություն: Խաղային գործունեության ընթացքում ձեռքբերած գիտելիքները կրկնակի արժեքավոր են՝ դրանք և տեղեկատվական են և գործնական բնույթի:

7. Խաղային գործունեությունն հավանաբար իր բնույթով ուղղված է երեխաների հուզակամային ոլորտի զարգացմանը, հետևաբար և հիմնարար անձնային որակների ձևավորմանը: Դպրոցականի անձնավորության ձևավորման գործընթացը պայմանավորված է նրա հուզական և կամային ոլորտների ներդաշնակ զարգացմամբ, ինչը լավագույնս ապահովվում է խաղային գործունեության ընթացքում:

ԳԼՈՒԽ I

Խաղերի դերն ու նշանակությունը երեխաների ուսուցման և դաստիարակության գործում

1.1.Խաղային տեխնոլոգիաների կիրառումը ժամանակակից դպրոցում:

<<Առանց խաղի չկա և չի կարող լինել ամբողջական մտավոր զարգացում: Խաղը մի մեծ լուսավոր պատուհան է, որի միջոցով երեխայի հոգեվոր աշխարհը, կյանքը լցնում է պնդումների, գաղափարների հոսքով: Խաղը կայծ է՝ հարցասիրության և հետաքրքրասիրության վառվող կրակ>>: [1]

Վ. Ա. Սոխումլինսկի

Ցանկացած երեխա, հավանաբար խաղալով հասկանում է ինքն իրեն, ճանաչում է իրեն շրջապատող աշխարհը,գիտակցում է, գիտելիք է ձեռք բերում ամենատարբեր հարցերի շուրջ: Հստակ խնդիրներ և նպատակներ ունենուսուցման գործընթացում հատկապես մտավոր խաղերը. Զարգացնում են երեխաների հիշողությունը, ուշադրությունը, մտածողությունը, երևակայությունը, քանի որ առանց այդ հատկանիշների անհնար է երեխային ամբողջովին զարգացնել:

Խաղը բազմակողմ երևույթ է, այն կարելի է դիտարկել որպես թիմի կյանքի բոլոր ասպեկտների գոյության առանձնահատուկ ձև առանց բացառության: Խաղի հետ նույնքան երանգներ են հայտնվում ուսումնական գործընթացի մանկավարժական կառավարման մեջ: Ցանկացած տարիքի երեխայի զարգացման, դաստիարակության գործում հսկայական դերը պատկանում է խաղին. ամենակարևորը երեխաների գործունեությունը. Այն, համենայն դեպս արդյունավետ միջոց է նախադպրոցական տարիքի երեխայի անհատականությունը, նրա բարոյական և կամային հատկանիշները ձևավորելու համար, խաղի մեջ գիտակցվում է աշխարհի վրա

1. https://dasvariblog.wordpress.com

ազդելու անհրաժեշտությունը: Խաղի կրթական արժեքը մեծապես կախված է ուսուցչի մասնագիտական հմտություններից, երեխայի հոգեբանության իմացությունից՝ հաշվի առնելով նրա տարիքը և անհատական հատկանիշները, երեխաների հարաբերությունների ճիշտ մեթոդաբանական ուղղորդումը, ճշգրիտ կազմակերպումը և վարքագիծը: բոլոր տեսակի խաղերից:

Երեխայի ցանկացած տեսակի խաղերի մեջ կա խոր ստեղծագործական բովանդակություն : Խաղի մանկավարժական նշանակությունը ընդգծել և հետաքրքիր ու օգտակար արտահայտել Յա. Ա. Կոմենսկին, Ժ.Ժ. Ռուսոն, Կ. Ուշինսկին,Ա. Մակարենկոն, Յա. Կորչակը և շատ ուրիշներ: Խաղի դաստիարակչական նշանակության ուսումնասիրությամբ զբաղվել են շատ հայտնի հոգեբաններ, սոցիոլոգներ, փիլիսոփաներ, ազգագրագետներ, արվեստագետներ, որոնք հիանալի գիտեն երեխայի ներաշխարհը: Խաղը մարդկային գործունեության ամենահետաքրքիր ձևերից մեկն է, այն ծագում է մանկության շրջանում և ուղեկցում մարդուն ողջ կյանքի ընթացքում: Քննարկելով խաղային գործունեությունը տարբեր տեսանկյուններից գիտնականները միահամուռ նշում են, որ խաղը մարդկային մշակույթի համակարգի ուրույն և անբաժանելի մասն է: Խ. Աբովյանը հորդորում էր մանկավարժներին «չզրկել երեխային անմեղ խաղերից»: Իր «Պարապ վախտի խաղալիք» աշխատության մեջ նա կարևորում է երեխաներին ուրախություն և հետաքրքրություն, բերկրանք պատճառելու գործում հետաքրքիր զրույցների և մանկան խաղերի դերը;

Խաղի հետաքրքիր վերլուծություն է անում հայ մանկավարժ-հոգեբան Առ. Բահաթրյանը, նշելով, որ ոչինչ չի կարող զարգանալ առանց գործողության, իսկ խաղը՝ երեխայի լավագույն գործողությունն է: Այն երեխաները, որոնք չեն խաղում, ըստ Առ. Բահաթրյանի, նման են, պարզապես, «ծերացած մանուկների»:

Մեծն Հ. Թումանյանը գտնում էր, որ խաղը երեխայի «բնական, օրգանական պահանջն է, նրա լրջությունը, նրա էությունը»: Հավաքելով և մշակելով ժողովրդական բանահյուսության հոգևոր գանձերը Հ. Թումանյանը մշակում է երեխաների համար խաղեր և վերլուծում նրանց մանկավարժական գաղափարները, հոգեբանական արժեքը, երեխայի միտքը և բարոյականությունը զարգացնելու գործընթացում: <<Կյանքում ամեն բանի նա խաղով է մոտենում, դա նրա ձևն է, նրա մեթոդն է: Եվ ամեն բան, ինչ որ նրան տրվում է խաղով, ուրախությունով ընդունում է, հեշտ էլ յուրացնում՝ առանց ձանձրանալու, առանց հոգնելու»:[2] Հենց այդ նպատակով էլ տարրական դասարաններում (հատկապես՝ առաջին) հարկավոր է ավելի շատ կազմակերպել ուսուցողական խաղեր: Ուսուցիչը պետք է իմանա, որ խաղի բովանդակությունը և կանոնները պետք է հասկանալի լինեն երեխաներին, խաղի բովանդակությունը պետք է համապատասխանի աշակերտների գիտելիքների մակարդակին, խաղերը պետք է լինեն կոնկրետ և նպատակային, իսկ դրանց քանակն ու տևողությունը՝ չափավոր: Խաղը պետք է նպաստի գիտելիքների հարստացմանը և հետաքրքրությունների ձևավորմանը:

2. https://www.facebook.com/newtonic2005

Խաղը երեխայի համակողմանի զարգացման, ինքնահաստատման, ինքնակատարելագործման կարևոր միջոց է, որը բացահայտում է նրա բնավորության շատ կողմեր: Խաղի միջոցով երեխային կարելի է և՛ կրթել, և՛ դաստիարակել: Խաղի ընթացքում երեխան դրսևորում է որոշակի ինքնուրույնություն, ձգտում է ավելիին, ինքնահաստատման, ձևավորվում են բնավորության որոշակի կայուն գծեր: Խաղի ընթացքում երեխաները դրսևորում են ազատություն և ինքնուրույնություն, ունեն հավասար իրավունքներ և ինքնադրսևորման լայն ու բազմակի հնարավորություններ: Խաղն ապահովում է հասակակիցների հետ փոհարաբերությունների կարգավորմանը, հաճելի մթնոլորտ և համագործակցելու լավագույն պայմաններ:Դասի տարբեր փուլերում անցկացվող խաղերի տեսակներից կարելի է առանձնացնել այն ուսուցողական խաղերը, որոնք համապատասխանում են դասի թեմային և կազմակերպվում են առանձին թեմաների ուսուցումը նախապատրաստելու, անցածը խորացնելու, ամրապնդելու և ամփոփելու նպատակով: Երկրորդ դասարանում մայրենի լեզվի դասաժամերին իրականացվող բառակազմական և վերլուծական-գործնական աշխատանքները, որոնք կազմակերպվում են խաղերի ձևով, նպաստում են սովորողների՝ հայրենիքի նկատմամբ ճանաչողական հմտությունների խորացմանը և լեզվական տարաբնույթ աշխատանք կատարելու հմտությունների ձևավորմանը: Լեզվական խաղերը լրացնում են լեզվական վարժությունների համակարգը: Որպես խաղային միջոց՝ դրանք ունեն սրամիտ ու զվարճալի բնույթ և բնականաբար հնարավորություն են ընձեռում գրավելու երեխաների ուշադրությունը, երկար ժամանակ նրանց օգտակար ու արդյունավետ աշխատանքով զբաղեցնելու: Լեզվական խաղերը նպաստում են երեխաների լեզվական գիտելիքների ձեռքբերման դժվարությունների հաղթահարմանը:

Խաղը դպրոցահասակ երեխայի համակողմանի զարգացման, ինքնահաստատման, ինքնակատարելագործման կարևոր միջոց է, որը բացահայտում է երեխայի բնավորության բոլոր կողմերը:

Խաղն օգնում է, որպեսզի ուսուցման գործընթացում իրականացվի բազմաթիվ նպատակների: Լուծվում են ոչ միայն կրթական, այնպես էլ դաստիարակչական բնույթի, կարգապահության, հաղորդակցման, միմյանց լսելու կարողության և համագործակցության զարգացման հետ կապված բազմաթիվ խնդիրներ:

Ուսուցման գործընթացում, հատկապես վերջին տասնամյակներին, լայնորեն կիրառվում են այնպիսի տեխնոլոգիաներ, որոնց հիմքում ընկած է խաղային մոդելավորումը: Այս տեխնոլոգիաներն առանձնանում են իրենց բազմազանությամբ և արդյունավետությամբ և մեծ պահանջարկ են վայելում մեր ժամանակներում: Մանկավարժական գործընթացում խաղային տեխնոլոգիաների ուսումնասիրությամբ զբաղվել են Ա. Պ. Պանֆիլովան, Ա. Մ. Գուրևիչը ,Ս. Ա. Մուխինան, Ա. Ա. Սոլովյովան և այլք:

Այստեղի հետչություն, որ Խաղային ուսուցումը ենթադրում է տարբեր հիմնախնդիրների լուծումներ՝ կապված մարդկային փոխհարաբերությունների, կյանքում հանդիպող անձնական դժվարությունների հետ:

Խաղային ինտերակտիվ տեխնոլոգիաների հնարավորությունները բավական լայն են:

ա. Հաճախ դրանք բանք թույլ են տալիս ընդգրկել հիմնախնդիրների լայն հիմնահարցեր:

բ. Համապատասխանում են գործունեության տրամաբանությանը:

գ. Օժանդակում են ուսումնական գործընթացի մասնակիցների՝ առավել մեծ թվով ընդգրկմանը, նրանց ուղղորդում են հանպատրաստից ակտիվության:

դ. Երեխաներն ավելի հեշտությամբ են հաղթահարվում կարծրատիպերը, շտկվում է իրենց ինքնագնահատականը:

ե. Հնարավորություն են ստեղծում կատարելու համակողմանի վերլուծություններ, մեկնաբանություններ ,արդյունքները իմաստավորելու փորձեր կատարում:

Բացի վերը շարադրվածից , խաղային տեխնոլոգիաների նպատակները համաձայնեցվում են սովորողների որոնողական, պրակտիկ պահանջմունքներին:

Խաղը՝ զուգակցված աշխատանքի և ուսուցման հետ, ոչ միայն երեխաների, այլև չափահասների գործունեության որոշակի տեսակ է: Գուրևիչը կարծում է, թե խաղի մեջ առարկայանում են իրավիճակներն ու իրադրությունները, գործունեության որոշակի ձևը, հասարակական փորձը, իսկ արդյունքում կատարելագործվում է սեփական վարքագծի վերահսկողությունը: Կյանքում խաղային գործունեությունը կատարում է մի շարք գործառույթներ՝

- զվարճալի -հետաքրքրություն առաջացնում,

- ինքնահաստատման,

- թերապևտիկ -խաղային դժվարությունների հաղթահարում

- կանխատեսող (խաղի գործընթացում կարելի է ճանաչել իրեն, ի ցույց դնել սեփական - կոռեկցիոն-վերականգնողական /խաղային պրակտիկայում փոխվում են անձնային որակները, տեղի է ունենում անձի սոցիալականացում/:

Խաղը՝ որպես ուսուցման մեթոդ և ավագ սերնդի՝ հաջորդ սերնդին փորձի փոխանցման միջոց, կիրառվել է դեռևս հին ժամանակներում: Ժամանակակից դպրոցում խաղային գործունեությունը իրագործվում է հետևյալ դեպքերում.

- որպես ինքնուրույն տեխնոլոգիա,

- որպես մանկավարժական տեխնոլոգիայի բաղադրիչ,

- որպես դասի կազմակերպման ձև:

Երեխաները և ընդհանրապես սովորողները հեշտությամբ են ներգրավվում խաղային գործունեության ոլորտ, և ինչքան այն բազմազան է, այնքան ավելի գրավիչ է դառնում:

Մուխինան գրում է, որ խաղը միշտ իրականացվում է ինքնակամորեն, ներառում է մրցակցության տարրեր, մասնակիցներին հաճույք է պատճառում, օգնում ինքնահաստատվելու:*

Խաղային գործունեության մեջ մտնում են խաղեր և վարժություններ, որոնք զարգացնում են առարկաների բնույթը, բնութագրիչ հատկանիշները բացահայտելու, դրանք իրար հետ համեմատելու և համադրելու կարողությունները: Խաղերը նաև թույլ են տալիս տարբերել իրական երևույթները անիրականից, զարգացնում են ինքնատիրապետումը, ռեակցիայի արագությունը, երաժշտական լսողությունը և այլն: Երեխաները խաղերի օգնությամբ ստեղծում են իրենց աշխարհը՝ դեռ ավելի փոքր տարիքում, առաջնորդվելով վառ երևակայությամբ: Բայց ահա, արդեն ավագ դպրոցական տարիքում խաղերը նպատակաուղղված են անձի ինքնահաստատմանն ու կայունացմանը, արժանիքների բացահայտմանը:

1.1.Խաղային տեխնոլոգիաների կիրառումը ժամանակակից դպրոցում:

Բոլոր գործնական խաղերի տեխնոլոգիան կազմված է մի քանի փուլերից.

1. **Նախապատրաստական:** Այս փուլի մեջ մտնում է սցենարի մշակումը, պարապմունքի նպատակի որոշումը, առաջադրված խնդրի հիմնավորումը, գործնական խաղի պլանի մշակումը, գործող անձանց բնութագրումը և այլն:

2. Մուտք խաղի մեջ: Հայտարարվում են մասնակիցների անունները, խաղի պայմանները, փորձաքննողների անունները, գլխավոր նպատակը, հիմնավորվում է իրադրությունների ընտրությունը: Առաջադրվում են նաև չափորոշիչները, կանոնները և դրույթները:

3. Խաղի գործընթացը: Խաղն սկսվելուն պես ոչ ոք իրավունք չունի միջամտելու կամ որևէ բան փոխելու: Միայն խաղավարն է իրավասու մասնակիցների գործողությունները վերահսկելու և կարգավորելու, եթե նրանք հեռանում են գլխավոր նպատակից կամ շեղվում են խաղի կանոններից:

4. Խաղի արդյունքների վերլուծություն և գնահատում: Արտահայտվում են փորձաքննիչները, կարծիքներ փոխանակում, իսկ խաղի մասնակիցները կարող են պաշտպանել և պարզաբանել իրենց գործողությունները: Վերջնական փուլում ուսուցիչը նշում է ձեռքբերումների ու խաղի արդյունքների և թույլ տրված սխալների մասին և ամփոփում պարապմունքի վերջնական արդյունքը:

Գոյություն ունեն խաղային ինտերակտիվ տեխնոլոգիաների մի քանի տեսակներ՝ **գործնական, նմանակող /իմիտացիոն/, գործառական և դերային**:

Գործնական խաղերը դպրոց են մուտք գործել մեծահասակների կյանքից: Դրանք կիրառվում են նոր նյութի յուրացման գործընթացում և զարգացնում են ստեղծագործական կարողությունները:

---

http://gspi.am/media/journal/2015n1b/

Խաղը հնարավորություն է ընձեռում հասկանալու և ուսումնասիրելու ուսումնական նյութը տարբեր տեսանկյուններից:

Նմանակող /իմիտացիոն/ խաղերի ժամանակ նմանակում են որևէ կազմակերպության կամ արտադրության գործունեությունը: Կարող են նմանակվել դեպքերը, մարդկանց գործունեության կոնկրետ տեսակները /գործնական հանդիպում, պլանի քննարկում, զրույցի անցկացում և այլն/:

Գործառական /օպերացիոն/ խաղերը օգնում են մշակելու կոնկրետ սպեցիֆիկ գործառություններ իրականացնելու, օրինակ՝ հասարակական ելույթներ ունենալու, քարոզչություն իրականացնելու հմտությունները, շարադրություններ գրելու կարողությունները և այլն: Այսպիսի խաղերը կազմակերպվում են իրականին մոտ պայմաններում:

Դերային խաղերում մշակվում են վարքագծի կանոնները, կոնկրետ անձի գործառույթներն ու պարտականությունները կատարելու կարողությունները: Այսպիսի խաղերի համար մշակվում են սցենարներ, առանձնացվում են յուրաքանչյուր մասնակցի դերերը:

Ժ.Ժ. Ռուսսոն կարծում էր, որ երեխան << Պարապում է, թե զվարճանում, նրա համար հավասարարժեք գործունեություն է. նրա խաղերը պարապմունքն են, նա չի զգում պարապմունքի և խաղի տարբերությունը>>*:

Նրա համար խաղն ամենալուրջ գործն է: Խաղի ժամանակ երեխաների առջև բացվում են անձի ստեղծագործական ընդունակությունները: Առանց դրանց չկա և չի կարող լինել լիարժեք մտավոր զարգացում: Խաղը հսկայական լուսավոր պատուհան է, որի միջոցով երեխայի հոգեկան աշխարհ են հորդում շրջակա աշխարհի մասին պատկերացումները և հասկացությունները: Խաղերը երեխայի ջանասիրությունն ու հետաքրքրությունը վառող կայծեր են:

Երեխայի հոգեկան աշխարհը լիարժեք է միայն այն ժամանակ, երբ նա ապրում է խաղերի, հեքիաթների, երաժշտության, երևակայության ու ստեղծագործական աշխարհում>>:

Խաղային գործունեությունն իր բնույթով ինքնակամ է, այն իրականացվում է որոշակի տարածական և ժամանակային սահմաններում, գործընթացն ունի անկանխատեսելի ընթացք և արդյունք թե՛ ուսուցչի, և թե՛ աշակերտների համար, խաղերն ունեն ստեղծագործական – որոնողական- երևակայական բնույթ: Ստեղծագործական խաղն առավել լիարժեք ձևավորում է երեխայի անհատականությունը, հետևաբար այն դաստիարակության կարևոր միջոց է: Ինչն է իրավունք տալիս անվանել խաղը ստեղծագործական գործունեություն: Խաղը կյանքի արտացոլումն է: Այստեղ ամեն ինչ «իբր» է, բայց այս պայմանական միջավայրում, որը ստեղծվում է երեխայի երևակայությամբ, շատ իրական կա; խաղացողների գործողությունները միշտ իրական են, նրանց զգացմունքները, փորձառությունները՝ անկեղծ, անկեղծ:

Ջուլիետա Գյուլամիրյան <<Խաղալով սովորենք>>, էջ 183

Երեխան գիտի, որ տիկնիկն ու արջը միայն խաղալիքներ են, բայց սիրում է նրանց, կարծես նրանք ողջ են, հասկանում է, որ նա իրական օդաչու կամ նավաստի չէ, այլ իրեն զգում է խիզախ օդաչու, խիզախ նավաստի, ով չի վախենում վտանգից, իսկապես հպարտ է իր հաղթանակով: Մեծահասակների նմանակումը խաղում կապված է երևակայության աշխատանքի հետ: Երեխան չի կրկնօրինակում իրականությունը, նա համատեղում է կյանքի տարբեր տպավորությունները անձնական փորձի հետ: Երեխաների ստեղծագործական ունակությունները դրսևորվում են խաղի գաղափարի և դրա իրականացման միջոցների որոնման մեջ: Որքա՞ն երևակայություն է պահանջվում՝ որոշելու համար, թե ինչ ճանապարհորդել, ինչ նավ կամ ինքնաթիռ կառուցել, ինչ սարքավորումներ պատրաստել: Խաղում երեխաները միաժամանակ հանդես են գալիս որպես դրամատուրգներ, հենարաններ, դեկորատորներ, դերասաններ: Այնուամենայնիվ, նրանք չեն հորինում իրենց ծրագիրը, չեն պատրաստվում երկար ժամանակ դերակատարների դերը կատարելու համար: Նրանք խաղում են իրենց համար՝ արտահայտելով իրենց երազանքներն ու ձգտումները, մտքերն ու զգացմունքները, որոնք պատկանում են այս պահին: Հետեւաբար, խաղը միշտ իմպրովիզացիա է:

Խաղը ինքնուրույն գործունեություն է, որի ընթացքում երեխաները առաջին հերթին շփվում են իրենց հասակակիցների հետ: Նրանց միավորում է մեկ նպատակը, դրան հասնելու համատեղ ջանքերը, ընդհանուր շահերն ու փորձը: Երեխաներն իրենք են ընտրում խաղը, իրենք են կազմակերպում այն: Բայց միևնույն ժամանակ, ոչ մի այլ գործունեության մեջ չկան այդքան խիստ կանոններ, վարքագծի այնպիսի պայմանավորում, որքան այստեղ: Հետևաբար, խաղը երեխաներին սովորեցնում է ստորադասել իրենց գործողություններն ու մտքերը որոշակի նպատակի, օգնում է դաստիարակել նպատակասլացություն: Խաղում երեխան սկսում է իրեն թիմի անդամ զգալ, արդարացիորեն գնահատել իր ընկերների և յուրայինների գործողություններն ու արարքները: Ուսուցչի խնդիրն է խաղացողների ուշադրությունը կենտրոնացնել այնպիսի նպատակների վրա, որոնք կառաջացնեն զգացմունքների և գործողությունների ընդհանրություն, նպաստեն երեխաների միջև հարաբերությունների հաստատմանը՝ հիմնված ընկերության, արդարության և փոխադարձ պատասխանատվության վրա:

Ստեղծագործական կոլեկտիվ խաղ նախադպրոցական տարիքի երեխաների զգացմունքների դաստիարակության դպրոց է: Խաղում ձևավորված բարոյական հատկությունները ազդում են երեխայի կյանքում երեխայի վարքագծի վրա, միևնույն ժամանակ, այն հմտությունները, որոնք ձևավորվել են երեխաների միմյանց և մեծահասակների հետ ամենօրյա հաղորդակցության գործընթացում, հետագայում զարգանում են խաղի մեջ: Դաստիարակից մեծ հմտություն է պետք՝ օգնելու երեխաներին կազմակերպել մի խաղ, որը կխրախուսի բարի գործերը, կառաջացնի լավագույն զգացմունքները:

Շարժուն խաղերի ժամանակ երեխաների մեջ ձևավորվում են բնավորության այնպիսի գծեր, ինչպիսիք են քաջությունը, զսպվածությունը, և, ամենակարևորը կարգ ու կանոնին ենթարկվելու կարողությունը: Խաղի ժամանակ երեխաներն ազատ են և իրենց դրսևորվում են այնպես, ինչպիսին նրանք կան իրականում:

Այս հանգամանքը նպաստում է երեխաներին ճանաչելուն և հետագա կրթադաստիարակչական գործընթացը կազմակերպելիս որոշակի ուղղությամբ շտկողական աշխատանք տանելուն:

Շարժուն խաղերը նպաստում են նաև մտավոր և ֆիզիկական հոգնածության բեռնաթափմանը, դասարանում տիրող լարված մթնոլորտի վերացմանը: Դրանք բարձրացնում են երեխաների կենսունակությունն ու աշխուժությունը, զվարճացնում և ստեղծում են ոչ ստիպողական, մտերմիկ փոխհարաբերություններ:

Միաժամանակ խաղային շարժումները(վազք, թռիչք, ցատք և այլ) նպաստում են սիրտթոքային աշխատանքի բարելավմանը, արագանում է արյան շրջանառությունը, որի հետևանքով գլխի անոթները թթվածնի առատ հոսք են ստանում:

Թեև առօրյա կյանքում մարդիկ կապում են «խաղ» բառի հետ անլուրջ, զվարճալի բան, սակայն դրա կարևորությունը նախադպրոցական տարիքի երեխայի ժամանակին և լիարժեք զարգացման համար վկայում է այն փաստը, որ ՄԱԿ-ը խաղը հայտարարել է երեխայի անօտարելի իրավունք: Եվ ամբողջ աշխարհի գիտնականները զբաղվում են մանկական խաղերի հատուկ ուսումնասիրությամբ, դրանց դասակարգմամբ, վերապատրաստելով ծնողներին, ուսուցիչներին, հոգեբաններին և նույնիսկ բժիշկներին երեխաների հետ խաղային փոխազդեցության մեջ: Երեխաների խաղի նկատմամբ այդքան ուշադիր ուշադրությունն անհիմն չէ: Հայտնի է մանկական հոգեբան Դ.Բ. Էլկոնինը խաղն անվանում է «ապագա մարդու իրական ստեղծագործ մտքի հսկա պահեստ», որը երեխաներին հնարավորություն է տալիս արտաքին, տեսանելի աշխարհում այնպիսի կողմնորոշվելու, որը ոչ մի այլ գործունեություն չի կարող տալ: Խաղը թափանցում է տղաների ողջ կյանքը: Այն օրգանական է մանկություն և մեծահասակների հմուտ առաջնորդությամբ այն կարող է հրաշքներ գործել: Նա կարող է ծույլին դարձնել աշխատասեր, անտեղյակին՝ բանիմաց, անճարակին՝ արհեստավոր: ասես Կախարդական փայտիկ, խաղը կարող է փոխել երեխաների վերաբերմունքը այն, ինչը

երբեմն նրանց թվում է չափազանց ձանձրալի, սովորական, ձանձրալի: Խաղը մանկության մշտական և անփոփոխ ուղեկիցն է: Յուրաքանչյուր մեծահասակ՝ լինի դա ուսուցիչ, թե ծնող, պետք է իմանա խաղերը, տիրապետի դրանց անցկացման մեթոդաբանությանը և կարողանա ընտրել դրանք նախադպրոցական տարիքի երեխաներին համապատասխան՝ մանկավարժական նպատակներին հասնելու համար:
Եթե մենք խոսում ենք մանկապարտեզում խաղի մասին, ապա այն օգնում է ուսուցչին համախմբել երեխաների թիմը, ակտիվ գործունեության մեջ ներառել փակ և ամաչկոտ երեխաներին: Խաղում դաստիարակվում է գիտակցված կարգապահություն, երեխաներին սովորեցնում են հետևել կանոններին, արդարությանը, իրենց գործողությունները վերահսկելու կարողությանը, ճիշտ և օբյեկտիվորեն գնահատել ուրիշների գործողությունները:
Երեխաների համար խաղը ինքնադրսևորման կարևոր միջոց է, ուժի փորձություն: Խաղերում դաստիարակը կարող է ավելի լավ ճանաչել իր աշակերտներին, նրանց բնավորությանը, սովորություններին, կազմակերպչական հմտություններին, ստեղծագործական կարողություններին, ինչը թույլ կտա գտնել նրանցից յուրաքանչյուրի վրա ազդելու ամենաճիշտ ուղիները: Եվ, ինչը նույնպես շատ կարևոր է, խաղերը մոտեցնում են ուսուցչին երեխաների հետ, օգնում են ավելի սերտ կապ հաստատել նրանց հետ:

Խաղա ինձ հետ!" - Ինչքան ենք մենք լսում այս խնդրանքը մեր երեխաներից:
Եվ որքան հաճախ են լսում ի պատասխան. «Ժամանակ չկա, հետո կխաղանք»: Միգուցե սա գալիս է նրանից, որ մենք՝ մեծահասակներս, չե՞նք հասկանում երեխայի աշխարհը: Կամ պարզապես չե՞ք ուզում և չգիտե՞ք ինչպես խաղալ:
Բայց երեխայի համար խաղ է իրական աշխարհը, որտեղ նա ապրում է «այժմ» և ոչ թե «հետագայում»: Եվ այս աշխարհում ամեն ինչ ճշմարիտ է, ոչ թե հորինվածք:

Որքան ուրախություն ենք տեսնում երեխայի աչքերում, երբ, հաղթահարելով հոգնածությունը և կտրվելով տնային գործերից, համաձայնվում ենք վերամարմնավորվել որպես բժիշկ կամ Երեխայի հետ խաղալ սովորելու համար պարզապես պետք է ձեզ պատկերացնել որպես երեխա, ով անչափ հետաքրքրված է ամեն ինչով և ուրախացնում է ամեն րոպե:

Դուք խրախուսում եք երեխաներին ինքնուրույն խաղալ, գնել խաղալիքներ։ Բայց ոչ բոլորն են մտածում մանկական խաղերի դաստիարակչական արժեքի մասին։
Ոմանք կարծում են, որ խաղը զվարճանքի, երեխայի զվարճության համար է։ Մյուսները դրա մեջ տեսնում են երեխային կատակներից, քմահաճույքներից շեղելու, ազատ ժամանակը լցնելու միջոցներից մեկը, որպեսզի նա բիզնեսով զբաղվի։
Շատ գնահատելի է, երբ Նույն ծնողները, ովքեր անընդհատ խաղում են երեխաների հետ, դիտում խաղը, գնահատում են այն որպես կրթության կարևոր միջոցներից մեկը։
Ստորև ներկայացնեմ մի քանի խաղ – վարժություններ.

Խմբային աշխատանք.

Խաղը«Անավարտ նախադասություն». Ավարտի՛ր ասացվածքը.

Բարի մարդ ... արևի և լուսնի նման։

Ուրիշներին չարիք մի ցանկացեք, դուք ինքներդ կպատժվեք։

Լավ է անել... երբեք ուշ չէ։

Մարդը գեղեցիկ է ... գործով։

Սրտի գեղեցկությունը ... ավելի թանկ է, քան դեմքի գեղեցկությունը։

Բանավոր ասոցիացիաներ. Աշխատանք զույգերով.

- Բարությունը դա է ... Սերը ... Երջանկությունը ...

Դերային խաղ... (բեմադրություն՝ հատվածներ հեքիաթներից, ստեղծագործություններից, իրավիճակներից)
Դասարանում ինտերակտիվ մեթոդների օգտագործումը խաղային ձևով ներգրավում է բոլոր երեխաներին աշխատանքին։ Նույնիսկ թույլ, ամաչկոտ, քչախոսները նման դասերին բացահայտում են իրենց կարողությունները, դառնում ազատագրված, բաց ու վստահող։ Երեխան սովորում է արտահայտել, վիճարկել իր կարծիքը, համագործակցել, վերլուծել իր գործունեությունը և իր ընկերներին, ակտիվորեն ձևավորել խոսքի հմտություններ, կարդալու, լսելու և պատմելու հմտություններ։ (հանդուրժողականություն)

«Ռեբուս».

1 միավոր (միայնակ) 1բ (վերլուծություն) w1a (դպրոց) f1a (արտահայտություն) 2d (շքերթ)
100լ (սեղան) 7YA (ընտանիք) և այլն։

«Եզրակացություններ»

Փակագծերից ընտրեք այն երկու բառը, որոնք առավել կարևոր են փակագծերից առաջ գտնվող բառի համար։

Այգի (բույս, այգեպան, շուն, ցանկապատ, հող);

Գետ (ափ, ձուկ, ցեխ, ձկնորս, ջուր);
Ընթերցանություն (աչքեր, գիրք, նկար, տպագիր, ակնոց);
Խաղ (շախմատ, խաղացողներ, կանոններ, տուգանայիններ, տուգանայիններ);
Գումար (տերմին, հավասարություն, բազմապատկիչ, արդյունք);

«Ձայնը խաղում է թաքցնել և փնտրել»
Ընտրիր բառ այնպես, որ տրված ձայնը տարբեր դիրքերում լինի: (առաջին, երկրորդ, երրորդ տեղում.) Ձայն (ռ) - բերան, ձմերուկ, գրպան, աստղ.

«Ուրախ ուլունքներ»
Երկար ուլունքներով գրված տառերից բառեր կազմիր: Ստացված բառերը գրի՛ր կարճ ուլունքներով:

«Կախարդական նկարներ»
Հետաքրքիր նկարչություն անելու համար նկարեք պատկերները (3-5 րոպե), ապա պատասխանեք հարցերին. «Ո՞վ կլինի (կամ ինչ կլինի) ձու, հավ, տղա, կաղին, սերմ, ձու, թրթուր, ալյուր, երկաթ, աղյուս: և այլն և այլն:

Համեմատական խաղեր
Տերեւը կանաչ է, ինչպես...
Ծաղկամանը խորն է: ինչպես..

«Անավարտ արտահայտություններ»
Մատիտ - (կապար)
Բռնակ - (ձող)
Տուն - (աղյուս)
Ապակի - (ապակի)
Լվացքի մեքենա - (փայտ)

«Հինգերորդ լրացուցիչը»
1. Կակաչ, շուշան, լոբի, երիցուկ, մանուշակ:
2. Գետ, լիճ, ծով, կամուրջ, ճահիճ:
3. Տիկնիկ, արջուկ, ավազ, գնդակ, բահ և այլն:

«Անվանեք այն մեկ բառով».

Ավել, բահ ... հունիս, հուլիս ...

Ծառ, ծաղիկ ... Պերճ, կարաս ... և այլն:

Մաթեմատիկայի դասերին նոր նյութը համախմբելիս, կրկնելիս, բացատրելիս օգտագործում եմ հետևյալ խաղերը.

* «Ո՞վ է ավելի արագ» (երկրաչափական ձևերից առարկաներ հավաքելու համար)
* «Գտնել սխալը» (100,200,300,500,600,400,700,900,800,1000)
* «Ո՞ւմ տունը» (10, 20, 20,?, 40,?, և այլն)
* «Երբ դա եղել է», «Բերքահավաք», «Ով է ավելին» (օրինակներ)
* «Ինտելեկտուալ տաքացում».
* Քանի՞ մատ կա 2 ձեռքի վրա:
* Ամսական քանի՞ շաբաթ:
* Շաբաթվա ուրբաթ օրվա թիվը:
* Ամենափոքր երկնիշ թիվը:
* Ո՞ր օրն է տարվա վերջին օրը:

«Սադրիչ առաջադրանքներ».

2 ձեռքի վրա կա 10 մատ: Քանի՞ մատ կա 10 ձեռքում:

Սեղանի զագաթն ունի 4 անկյուն: Քանի՞ անկյուն կունենա կափարիչը, եթե դրանցից մեկը հանեք: 5.

Վեց ձկնորսներ 6 օրում կուտեն 6 թառ. 12 ձկնորս 12 օրում քանի՞ թառ կուտի: 24.

Փայտն ունի 2 ծայր: Քանի՞ ծայր կստանաք, եթե դրանցից մեկը հանեք: 4.

Թեստային հարցեր.Ցանկալի է օգտագործել այս տեխնիկան կրթական հմտությունները ամրապնդելիս: Օրինակ՝ ուսանողը պետք է արագ պատասխանի ուսուցչի հարցերին:

Գրատախտակին գրված է 36 թիվը:

1) Անվանեք թիվը՝

ա) 36-ից մեծ.

բ) 36-ից պակաս.

2) 36 թիվը ներկայացնել՝

ա) երկու հավասար անդամների գումարով.

բ) երկու անհավասար տերմիններ.

գ) երեք անհավասար պայմաններ.

դ) երեք հավասար պայմաններ.

3) անվանել 36 թվի լրացումը.

ա) մինչև 100.

բ) մինչև 1000.

4) 36 թիվը ներկայացնել որպես արտադրյալ՝

ա) երկու հավասար գործոնների.

բ) երկու անհավասար գործոն

Եզրակացություն

Ամփոփելով խաղային գործունեության առանձնահատկությունները, միևնույն ժամանակ նրա առավելությունները մանկան գործունեության այլ ձևերի նկատմամբ, կարելի է համարձակորեն արձանագրել, որ խաղը, հանդես գալով որպես դպրոցական տարիքի երեխաների առաջատար գործունեություն, երեխաների զարգացման և դաստիարակության լավագույն միջոցն է, նրանց կյանքի և գործունեության կազմակերպման հիմանական ձևը: Խաղի վերաբերյալ հոգեբանամանկավարժական գրականության մեջ գոյություն ունեն նաև այլընտրանքային մոտեցումներ, որոնց բազմակողմանի քննարկումը, կարծում ենք, կօգնի խաղը դիտարկելու տարբեր տեսանկյուններից: Կարելի է ասել, որ ուսուցողական խաղերի միջոցով հնարավոր է ձևավորել և զարգացնել աշակերտների ստեղծագործական կարողությունները, մասնավորապես հաշվողական և լեզվական հմտությունները: Խաղերն օգնում են ուսուցչին առավել մատչելի տարբերակով ներկայացնելու դասի թեմատիկան՝ ձևավորելով երեխայի երևակայելու, զգացմունքներն ու գործողությունները ինքնուրույն կարգավորելու ունակությունները: Այսպիսով՝ թեմատիկ խաղերի կարևոր նշանակությունն է խորացնել կրտսեր դպրոցականների ճանաչողական հետաքրքրությունները, դասը դարձնել առավել հետաքրքիր, անսովոր և ցանկալի, զարգացնել երեխայի ուսումնառության դրդապատճառները, բարձրացնել աշխատունակությունը:

Հարկ է նշել, որ խաղը կարելի է դիտարկել և որպես ուսուցման խաղային մեթոդ, և՛ որպես ուսուցման ձև, և՛ որպես երեխայի անձի զարգացման միջոց: Այն պետք է դիտել որպես ուսումնական գործընթացի կազմակերպման ձև:

Խաղը ցանկացած ուսումնական նյութի յուրացման գործընթաց դարձնում է հետաքրքրաշարժ, գործունեությունը՝ գրավիչ, ստեղծում աշխատանքային տրամադրություն, թեթևացնում գիտելիքների և կարողությունների ձեռքբերման գործընթացը:

Խաղի ժամանակ ձևավորվում են ու զարգանում ոչ միայն անձնային բազմաթիվ որակներ (համառություն, աշխատասիրություն, արդարացիություն,ճարպկություն, արագ կողմնորոշվելու, կանխատեսելու ունակություններ և այլն), այլև բարձրակարգ մտածողության բոլոր բաղադրամասերը:

Դեռևս Արիստոտելը նշել է երեխաների կրթադաստիարակչական գործընթացում խաղերի անփոխարինելի դերի մասին՝ կարևորելով դրանց ճիշտ ընտրությունը ոչ միայն ըստ տեսակի, այլև ըստ ուսուցման գործընթացում դրանց օգտագործման նպատակների, ժամանակի և ձևերի: <<Այդ խաղերը պիտի համապատասխանեն ազատության մեջ ծնված մարդու արժանապատվությանը, շատ չծանրաբեռնեն երեխային և չլինեն սանձարձակող…Երեխաների խաղերը պիտի կրկնեն նրանց ապագայի լուրջ զբաղմունքները>>:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Գյուլամիրյան Ջուլիետա <<Խաղալով սովորենք>>, << Զանգակ>>-97, 2009թ.:

2. Թորոսյան Կ., Խաչատրյան Հ., Սարգսյան Ս., Սարգսյան Ռ., Տարրական դասարանների ուսուցիչների վերապատրաստումների պլան և նյութեր, Երևան, 2007թ., 148 էջ:

3. Սուխոմլինսկի Վ. Ա., Սիրտս նվիրում եմ երեխաներին, 1977թ., <<Լույս>>, 318 էջ:

4. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика. 1989.

5. Гуревич А. М. Ролевые игры и кейсы в бизнесс-тренингах. СПб., 2004.

6. Мухина С. А., Соловьева А. А. Современные инновационные технологии обучения. М.: 2008.

7. Панфилова А. П. Инновационные педагогические технологии, М.: 2011.